

همایش

طرح تحول اقتصادی

«هدفمند کردن یارانه‌ها»

به قلم:

حضرت آیت الله صفایی بوشهری

نماینده ولی فقیه در استان و امام جمعه بوشهر

روابط عمومی دفتر نماینده ولی فقیه در استان و امام جمعه بوشهر

فهرست:

۱. تعریف لغوی و اصطلاحی «تحول اقتصادی»، «یارانه» و «هدفمندی» در علم اقتصاد

۲. تاریخ طراحی و پرداخت یارانه و مخارج انتقالی در جهان و ایران

۳. فرصت‌ها و تهدیدهای سوبسیدیسم اقتصادی غیر هدفمند

۴. ضرورت تحول اقتصادی و هدفمندی پرداخت یارانه و مخارج انتقالی در ایران

۵. تذکرات

۱. تعریف لغوی و اصطلاحی «تحول اقتصادی»، «یارانه» و «هدفمندی» در علم اقتصاد

«تحول اقتصادی» عبارت است از تغییرات بنیادین در عرصه کلان جغرافیایی اقتصاد یا ضلعی از اضلاع پازل اقتصادی یک کشور. «هدفمندی اقتصادی» به معنای جهت دهی خاص اقتصادی یک طرح اقتصادی است. کلمه «یارانه» ترجمه فارسی کلمه «subsidy» است که به معنای کمک، کمک مالی، اعانه و امداد می‌باشد.

در حوزه علم اقتصاد به معنای پرداخت نقدی یا غیر نقدی دولت جهت حمایت مالی از اقشار کم‌درآمد و تولیدکنندگان و بهبود توزیع درآمد می‌باشد.

۲. تاریخ طراحی و پرداخت یارانه و مخارج انتقالی در جهان و ایران

اولین طرح و ارائه یارانه قبل از سال ۱۹۷۰ میلادی در کشور انگلستان و سوئد صورت گرفت و بعد از آن با حاکم شدن تفکر نئوکلاسیک‌های سیاسی اقتصادی این طرح از بین رفت و در ایران در دوره قاجار در قالب اعطای بذر و مساعده به کشاورزان صورت گرفت سپس در سال ۱۳۱۱ با تصویب قانونی تأسیس سیلو و در سال ۱۳۲۱ با هدف حمایت از کشاورزان و تهیه و ذخیره گندم و به ویژه تهیه نان ارزان این کار ادامه داشت، اما پیشینه پرداخت یارانه به مفهوم کنونی در دهه ۱۳۴۰ در دو کالای گوشت و گندم بود و این کار قبل از انقلاب در قالب «سازمان حمایت از مصرف‌کننده و تولیدکنندگان» صورت می‌گرفت.

بعد از پیروزی انقلاب به دلیل تحریم اقتصادی و جنگ تحمیلی و رکود تولید داخلی، عرضه کالا و خدمات دچار نوسان‌ها و مشکلات عمده‌ای شد که دولت وقت با اجرای طرح سهمیه‌بندی کالاهای اساسی و پرداخت یارانه و نظارت بر توزیع و کنترل قیمت کالاها از سوی دولت، شتاب تورم را مهار کرد.

با پایان جنگ و شروع برنامه توسعه اول، دولت در کنار اجرای برنامه‌های بازسازی به حمایت از اقشار آسیب‌پذیر جامعه در قالب اختصاص یارانه به کالاهای اساسی پرداخت، ولی در همان زمان گرایش تئورسین‌های اقتصادی به سیاست‌های تعدیلی موجب طرح حذف یا کاهش یارانه در ابتدای برنامه دوم توسعه در سال ۸ - ۱۳۷۴ گردید که

به واسطه مخالفت‌های اجتماعی و سیاسی و برخی از کارشناسان سکوت و در اواخر دهه ۱۳۷۰ تبدیل به نگاه تعدیلی به یارانه و ارائه طرح «هدفمند سازی یارانه‌ها» شد.

و در برنامه سوّم توسعه، سیاست‌گذاران اقتصادی و با این نگاه قصد سوق دادن یارانه به سمت گروه مستحق و هدف داشتند و در این زمان دولت موظف به مطالعه کارشناسانه، طراحی و مدیریت این کار در حوزه پرداخت یارانه کالاهای اساسی و حامل‌های انرژی شد.

۳. ضرورت تحول اقتصادی و هدفمندی پرداخت یارانه و مخارج انتقالی رشد اقتصادی و تولید در کشور و مصرف سرانه متناسب با ظرفیت منابع انسانی و طبیعی نسبت به رشد تولید متوازن تکثیر جمعیتی و رشد نرخ مصرف نمی‌باشد.

اقتصاد متکی به نفت و نوسانات قیمت نفت و سیاست اقتصاد جهانی در کنترل حامل انرژی و سونامی اقتصاد جهانی و بحران مالی و پولی می‌طلبد که اندیشه تحول اقتصادی طراحی و اجرا و مدیریت شود و یارانه‌ها به عنوان کمک اقتصادی دولت برای جبران اقتصاد ناکارآمد است.

یارانه نشان از وجود قشر کم درآمد، عدم توازن برخورداری اقتصادی بحران در دهک‌های پایین جامعه، وجود آثار مخرب فرهنگی و اجتماعی است.

۱. نان

۲. انرژی

۹۸٪ بنزین و فراورده‌های نفتی به بخش حمل و نقل اختصاص دارد. مصرف از سال ۸۴-۷۵، ۲/۵٪ در سال رشد داشته و در سال ۸۴، ۱/۱۰٪ رشد رسید و معرف تنهای بنزین به ۲۴/۳۹۶ میلیون رسید و واردات بنزین از ۲/۱ میلیون لیتر در روز در سال ۷۵ به ۲۴/۸ میلیون لیتر در روز در سال ۸۴ رسید، سهم دهک بالا در یارانه بنزین ۱۵ برابر از دهک‌های پایین است.

نرخ بنزین ۵ تا ۱۰ درصد نرخ جهانی است و قیمت گازوئیل $\frac{1}{3}$ قیمت‌های اروپا و آمریکا است. اگر شما فرض کنید یک نفر ماشین دار درآمدزا و یک نفر بدون ماشین درآمدزا و درآمد نفت ایران ۷۰ میلیارد آن جهت ماشین در عرض ۱۰ سال ۱۰۰۰۰ دلار سوبسید گرفته در حالی آن دیگر هیچ

۳۰٪ تولید ناخالص ملی صرف پرداخت آشکار و پنهان یاران می‌شود.

هم‌اینک ۳۰٪ جامعه ۷۰٪ یارانه‌ها بهره می‌برند که جز دهک‌های بالا می‌باشند در سال ۱۴۰۴ همه تولیدات انرژی اعم از نفت و گاز باید در داخل مصرف کنیم.

بنابراین طرح هدفمندی اقتصاد یارانه دو هدف بزرگ به عنوان سیاست راهبردی اقتصادی دنبال می‌کند:

۱. ساماندهی یارانه‌ها و رساندن کمک‌های اقتصادی به اقشار کم درآمد و درهک‌های پایین جامعه

۲. صرفه‌جویی در هزینه‌های دولت و هزینه کردن آن در مراکز توسعه‌زا

فرصت‌ها و امتیازات اقتصاد یارانه‌ای هدفمند

۱. منطقی کردن مصرف کالای یارانه‌ای و جلوگیری از قاچاق

۲. تشویق و توسعه سرمایه‌گذاری و حمایت از تولید داخلی کالاهای یارانه‌ای

۳. کاهش سهم طبقات با درآمد و افزایش سهم طبقات در دهک پایین

۴. جانشینی تدریجی طرح‌های رفاه اجتماعی

۵. تأمین منابع برای سرمایه‌گذاری زیربنایی و محرومیت‌زدایی کشور و توسعه اشتغال

۶. کاهش هزینه و مصرف منابع اقتصادی به ویژه انرژی تا ۳۰٪ می‌گردد و مراعات محیط زیست

۷. عدم تأثیرپذیری از موج و سونامی بحران اقتصادی جهان می‌شود

۸. اصلاح الگوی مصرف عمومی در سطح کلان اقتصاد

تهدیدات اقتصاد یارانه غیر هدفمند

۱. محدود ساختن سرمایه‌گذاری دولت در بخش‌های اقتصاد استراتژیک مثل کشاورزی و صنعت انرژی و تبدیلی و زیرساخت‌های توسعه و پیشرفت
 ۲. رشد قاچاق کالاهای یارانه‌ای
 ۳. بالا رفتن نرخ بیکاری به جهت عدم توسعه‌یافتگی مراکز اشتغال‌زا
 ۴. عدم تعادل قیمت بین کالاهای یارانه‌ای و آزاد که موجب ناامنی روانی اقتصادی در دو حوزه تولید کننده و مصرف کننده خواهد بود
- بنابراین یارانه که برای تعدیل فشار اقتصادی بر قشر کم‌درآمد طراحی شده است خود موجب بحران اقتصادی و عدم عدالت اقتصادی می‌گردد.

تذکرات

۱. طراحی کارآمد
۲. شناسایی گروه هدف
۳. مدیریت شوک اقتصادی
۴. سرمایه‌گذاری دولتی متولی ایجاد درآمد دهک‌های هدف
۵. فرهنگ سازی و اجرای سیاست اقتصادی نخبگان

۵. تذکرات و پیشنهادات اقتصادی

۱. طراحی دقیق و کارشناسان

۲. شناسایی:

الف. آمار

ب. گردآوری

ج. تعیین دهک‌های قابل پرداخت انتقالی و یارانه‌ای

۳. مدیریت

الف. کارآمدی چون در آغاز جهش قیمت ایجاد می‌کند و حوزه اداره شوک اقتصادی

ب. مرحله‌ای کردن زیرا یکپارچگی اجرا موجب تورم و گرانی و فشار اقتصادی به گروه هدف

خواهد شد

ج. نظارت

د. تصحیح و تولید

۴. فرهنگ سازی عمومی و نخبگان

۵. سرمایه‌گذاری ملی در عرصه درآمدزایی و پیشرفت